

Mästare och gesäll vandrar vidare tillsammans

Målet med läkarutbildningen är givetvis att utbilda ”bra läkare”, hur vi än definierar begreppet. Hur utbildningen sker har varierat med åren. Med detta temanummer hoppas vi kunna ge en bild både av nuläget och av vart vi är på väg.

Under åren 1972–2019 skedde antagningen av nya studenter till medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet på ungefär samma sätt, nämligen via ett skriftligt urvalsprov som testade kunskaperna i fysik, kemi och biologi. Litteraturen som ligger till grund för provet har varierat. Våren 2020 var antagning enbart på basis av studentbetyget möjlig för första gången och samtidigt drabbades vi av en pandemi, som påverkade de praktiska arrangemangen. Det här temanumret har alltså kommit till under ett turbulent år, då de stora förändringarna dikterades av nationella riktlinjer samt av ett globalt hälsoproblem.

Temanumret innehåller en artikel där man får titta bakom kulisserna: Hur utformas urvalsprovet? Hur har urvalet och antagningen sett ut förr och vad grundar sig ändringarna på? Två kolleger som varit med och skapat urvalsprovet i flera år, Jyrki Kukkonen och undertecknad, beskriver detta.

En av trenderna under de senaste decennierna har varit att alltmer lyssna till studenternas åsikter. Officiella studentrepresentanter väljs in i alla administrativa organ och dessutom bjuder Medicinarklubben Thorax rf in lärare till olika evenemang. Fakulteten har vinnlagt sig om att höra studenterna och stödja både deras lärande och deras välbefinnande. I en av artiklarna skriver en nyutexaminerad kollega och fem medicine kandidater om studenternas möjligheter att bevaka sina

intressen. Professor Tiina Paunio, som också är prodekanus med ansvar för undervisning och för tvåspråkighetsärenden, har tillsammans med den unge kollegan Daniel Juselius samt de pedagogiska universitetslektorerna vid fakulteten skrivit om hur vi strävar efter att värna om studenternas välbefinnande; för studenterna är naturligtvis god studieförmåga detsamma som arbetsförmåga.

Då ny undervisningspersonal anställs, väger de pedagogiska meriterna i dag betydligt tyngre än för tio, för att inte tala om för trettio år sedan. Pedagogiska teorier och hur de påverkar den medicinska undervisningen belyses av vår erfarna pedagogiska universitetslektor Eeva Pyörälä samt undertecknad. Vi båda har tillsammans med huvudredaktören Tom Pettersson gjort mycket för den medicinska strimman, det vill säga undervisningen i kommunikation och växelverkan. Före oss spelade professor emeritus Matti Klockars en avgörande roll när undervisningen i kommunikation och interaktion inleddes vid fakulteten. Mardy Lindqvist har intervjuat professor Klockars för detta nummer.

Också en av våra långvariga medarbetare i undervisningen med simulerade patientfall, skådespelaren Anna Hultin, skriver om hur hon upplevt att få spela patient.

Den mjuka delen kommunikation och interaktion kompletteras med den mer ”kantiga” komponenten, det vill säga den pågående digitaliseringen av undervisningen, som beskrivs av kollegerna Daniel Folger och Jussi Merenmies. Den sistnämnda är ledare för utbildningsprogrammet i medicin vid Helsingfors universitet.

Efter utexaminering specialiserar sig numera tre läkare av fyra. I stället för att samla deltagarintyg i en pärm och räkna månader, veckor och dagar av tjänstgöring inom olika specialiteter, ska alla som specialiserar sig så småningom i stället få sin kompetens utvärderad enligt fastställda kriterier: Vad klarar en läkare under specialistutbildning av att göra? Kollegan Leila Niemi-Murola har varit med och utarbetat det nya systemet. Inom allmänmedicin satte man redan för något år sedan specialiseringen i system: Lena Thorn och Arja Helin-Salmivaara förklarar hur specialiseringen ser ut inom vår populäraste specialitet.

Vi blickar också västerut: tidigare programdirektören för läkarutbildningen vid Karolinska Institutet, docent Riitta Möller, redogör för hur läkarutbildningen reformerats i Sverige. Och inom vår egen fakultet finns också andra utbildningsprogram, av vilka det odontologiska programmet naturligtvis har stått oss närmast. Professorerna emeriti Heikki Murtomaa och Jukka Meurman berättar om tandläkarutbildningens historia i Finland.

Den svenska studielinjen i medicin, som redan har en över fyrtio år gammal historia, existerar tack vare att vi har två nationalspråk. I vårt land har det svenska språket vissa särdrag. För att kunna kommunicera på detta pluricentriska språk är det nyttigt att veta vilka av våra mer eller mindre etablerade uttryck som är entydiga för alla svensktalande och vilka som är finlandismer. Språkvetaren Charlotta af Hällström-Reijonen ökar vår bildningsgrad med sin text. Kollegan Nils Bäck, som tilldelades Svante Stenmans pris 2020 för sina insatser inom den svenskspråkiga

medicinska undervisningen, bidrar i detta nummer med haikudikter.

Huvudredaktören undervisade mig i inre medicin för drygt trettio år sedan och i fjol fick jag efterträda huvudredaktören som koordinator för den svenska studielinjen. Vi har tillsammans planerat detta specialnummer.

Mina personliga favoriter bland pedagogiska begrepp är *scaffolding* och *feedforward*. Med *scaffolding* avses i allmänhet att konstruera byggställningar: man konstruerar ett tillfälligt stöd medan man bygger upp det nya. Som lärare får vi fungera som byggställningar, som blir överflödiga då den nya byggnaden, i detta fall läkaren, blir klar. Inom pedagogiken kan man på svenska tala om *stöttning*. Termen feedback (även kallad återkoppling eller respons) är bekant: man kommenterar det som redan gjorts. Med *feedforward* avses åter sådan respons, som ger riktlinjer för hur studenten kunde agera i framtiden för att uppnå ännu bättre resultat. Att få följa hur den nya medicinstudenten på några år utvecklas till en skicklig kollega, en kollega som på många sätt överträffar sina lärare i kunnande, är det mest givande inom arbetet som klinisk lärare.

Att utbilda sig till läkare utan kontakt med andra människor är inte möjligt – förutom patienter behövs andra studerande som vandrar samma väg. Att dela samma upplevelser är betydligt mer givande då man dessutom vistas i samma fysiska rum, vilket undervisningen i undantagstider har gjort både synligt och påtagligt.

Lena Sjöberg